

การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงรักษาสุขภาพด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น
ของชุมชนยายชาอำเภอสамพราน จังหวัดนครปฐม
HEALTH CARE TOURISM PROMOTION THROUGH THE LOCAL WISDOM OF YAI CHA
COMMUNITY SAMPRAN DISTRICT, NAKHONPATHOM PROVINCE

¹นางสาวกัณทนา ภัทรโพธิวงศ์, ²ผศ.ดร.ภุริวัฒน์ ปุณยวุฒิปริดา และ³พระปลัดประพจน์ สุภาโต, ดร.

¹Miss Kantana Pattarapothiwong, ²Asst.Prof., Phuriwat Punyawutpreeda,
and³ Phrapalad Prapoj Supabhato, Prof.Dr.,

วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

¹kantana.p@gmail.com

Received 7 March 2021; Revised 18 February 2021; Accepted 23 March 2021

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวเพื่อรักษาสุขภาพ ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อใช้เป็นกรอบในการวิจัย ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 15 คน และการสนทนากลุ่มเฉพาะ จำนวน 10 คน ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคแบบสามเส้า และนำเสนอข้อมูลแบบบรรยายอธิบายพรรณนาความ

ผลการวิจัยพบว่า

แหล่งท่องเที่ยวในชุมชนยายชา มีทั้งธรรมชาติเป็นศูนย์การเรียนรู้ มีแหล่งเรียนรู้วิถีเกษตรแบบพึ่งพาตนเอง เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่เชื่อมโยงภูมิปัญญา ใช้ภูมิปัญญาเกี่ยวกับการรักษาสุขภาพโดยการนำเอาสมุนไพรไทยมาทำเครื่องดื่ม ส่งเสริมภูมิปัญญาการนวดแผนไทย การประยุกต์ใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ร่วมกับภูมิปัญญาที่ถ่ายทอดจากบรรพบุรุษในการรักษาสุขภาพและป้องกันโรค

การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงรักษาสุขภาพด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนยายชา โดยมีการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรควบคู่เชิงรักษาสุขภาพ มีการเปิดเส้นทางปั่นจักรยานท่องเที่ยวแบบวิถีอินทรีย์เพื่อสุขภาพ นำภูมิปัญญาท้องถิ่น อัตลักษณ์วิถีชีวิต และแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนมาดึงดูดนักท่องเที่ยวเข้าสู่ชุมชน เพื่อให้เกิดการใช้จ่ายเป็นการสร้างและกระจายรายได้ในชุมชน ใช้จุดเด่นในด้านแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติและวัฒนธรรมไทยสอดคล้องกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงคือ การทำเกษตรอินทรีย์นำมาใช้ในการให้บริการอาหารไทยชนม เครื่องดื่มอเนก

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย ควรมีการสนับสนุนให้มีการจัดตั้งกลุ่มหรือเครือข่ายอย่างเป็นรูปธรรม มีการเชื่อมโยงเครือข่ายของธุรกิจชุมชน เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการ ควรมีการประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ พัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งโดยใช้ปัจจัยที่เป็นจุดแข็งและใช้โอกาสที่มีอยู่มาวางแผนกลยุทธ์และบริหารจัดการให้เป็นระบบ และมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ : การส่งเสริมการท่องเที่ยว, การท่องเที่ยวเชิงรักษาสุขภาพ, ภูมิปัญญาท้องถิ่น

Abstract

This research is a qualitative research. Have studied the concept of tourism Health tourism Local wisdom to use as a research framework Data were collected using interviews with 15 key informants and 10 participants in a specific group discussion. The data were analyzed using a three-dimensional technique. And present the information in an expository description

The research results were found that

A tourist attraction in the Yai Cha community, there is a field that is a learning center. There is a self-reliant agricultural learning center. Is an agricultural tourism attraction that connects wisdom Use the wisdom about maintaining health by bringing Thai herbs to make drinks. Promote the wisdom of Thai massage. Application of existing natural resources with the wisdom passed down from ancestors for the treatment of health and prevention of disease.

Promotion of health tourism through local wisdom of Yai Cha community with agricultural tourism management in conjunction with health preservation an organic cycling route was opened for health. Bring local wisdom Identity, way of life And tourist attractions in the community to attract tourists to the community to generate spending is to create and distribute income in the community. Using the strengths of natural tourist attractions and Thai culture in line with the sufficiency economy philosophy Organic farming is used to serve Thai food, desserts. Organic drink

Suggestions from research there should be concrete support for the formation of groups or networks. There are network links of the business community. Emphasize the participation of people in management. There should be ongoing publicity. Develop a strong community by using strengths and opportunities to plan strategies and manage them in a systematic manner. And effective

Keywords: tourism promotion, medical tourism, local wisdom

บทนำ

ประเทศไทยมีทรัพยากรธรรมชาติที่มีความโดดเด่นสวยงามและอุดมสมบูรณ์ มีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ และสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้นอย่างหลากหลาย รวมทั้งมีวัฒนธรรมประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์ในแต่ละท้องถิ่น มีการนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ในการส่งเสริมสุขภาพและความงาม เช่น น้ำพุร้อน น้ำแร่ โคลนทราย รวมทั้งพืชสมุนไพร ชนิดต่าง ๆ ล้วนเป็นสิ่งที่ดึงดูดใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติ กระแสนิยมเรื่องสุขภาพ ส่งผลให้นักท่องเที่ยวทั่วโลกแสวงหาความพึงพอใจเพื่อการมีสุขภาพดี (Healthy) ปัจจุบันพบว่า นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเพื่อท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (Health Tourism) มีความต้องการที่จะมีสุขภาพดี จึงลงทุนเดินทางเพื่อแสวงหาการมีสุขภาพที่ดี การไหลเวียนของนักท่องเที่ยวจึงมีการเคลื่อนไหวจากประเทศที่พัฒนาแล้วไปยังกลุ่มประเทศที่กำลังพัฒนา (Smith, M. and Puczko, L. Health, 2009) แนวโน้มของการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในระดับโลกจะประกอบไปด้วย สิ่งอำนวยความสะดวกด้านสปาในโรงแรม การใช้ชาวน้ำและการนวด การผ่าตัดเสริมความงาม กิจกรรมนันทนาการกลางแจ้ง กีฬา และการเข้า Fitness รวมถึงการรับประทานอาหารเพื่อสุขภาพ ในขณะที่แนวโน้มของการท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพ ในระดับ

ท้องถิ่นจะใช้ทรัพยากรที่มีในท้องถิ่นที่มีความโดดเด่น การรักษาสุขภาพโดยใช้ประเพณีหรือ ส่วนผสมในท้องถิ่น ซึ่งแนวคิดเกี่ยวกับการรักษา สุขภาพในเอเชียจะเน้นเรื่องความสมดุลของ ร่างกาย จิตใจ และจิตวิญญาณ (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2554)

ประเทศไทย ได้จัดทำแผนยุทธศาสตร์ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ โดยกำหนดให้ประเทศไทยเป็น ศูนย์กลางสุขภาพนานาชาติ เพื่อการขับเคลื่อนเศรษฐกิจเพื่ออนาคต ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวไทย พ.ศ. 2558-2565 มุ่งสู่การเป็นหนึ่งในผู้นำการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพระดับภูมิภาคของเอเชีย ด้วยการสร้างและเผยแพร่ ภาพลักษณ์ด้านการท่องเที่ยว สร้างสภาพแวดล้อม และพัฒนาระบบสนับสนุนการตลาดท่องเที่ยว สร้างกระแส การรับรู้เพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้าการท่องเที่ยว การพัฒนาศักยภาพทางเศรษฐกิจจากการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ถูกกำหนดเป็นนโยบายหลักในแผนการพัฒนาประเทศ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจ ของประเทศไทย ภายใต้ปัจจัยสนับสนุนที่เอื้ออำนวย โดยใช้วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี นวัตกรรม ความคิด สร้างสรรค์ ภูมิปัญญา ท้องถิ่นเป็นพื้นฐานสำคัญในการขับเคลื่อนสู่การ พัฒนาที่มีคุณภาพและยั่งยืน การเปิด เสรีประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนในปี 2558 จะเกื้อหนุนการเติบโตของธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในอาเซียน ซึ่งส่งผลดีต่อประเทศไทย รวมทั้งยังเป็น โอกาสในการขยายการลงทุนในธุรกิจบริการด้านการ ส่งเสริมสุขภาพ (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, [ออนไลน์]). ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่ต้องมีการศึกษาเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิง ประจักษ์ที่จะ นำมาใช้ในการกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาแหล่ง ท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของประเทศไทยที่ ชัดเจน สามารถที่จะขับเคลื่อนประเทศไทยให้ก้าวสู่การเป็น ผู้นำและเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพใน เอเชีย

จุดกำเนิดแรกของการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพคือ สปา (Spa) ซึ่งเริ่มต้นในสมัยอาณาจักรโรมัน (Roman Empire) กิจกรรมของสปา ในสมัยนั้นมีชื่อเสียงในฐานะเป็น แหล่งบำบัดโรคโดยใช้น้ำ มีคนเจ็บป่วยจำนวนมาก จะเดินทางไปรักษาตัวโดยการอาบน้ำแร่ ตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงตลอดสมัยกลาง (Middle Age) ก็ยังมีความนิยม อาบน้ำแร่กันอย่างสม่ำเสมอในเชิงของการรักษาพยาบาล ต่อมาในราวศตวรรษที่ 16 แนวความคิดในเรื่องส ปาเปลี่ยนแปลงไป คือ นักเดินทางทั้งหลาย เริ่มมีความคิดว่าสปาน่าจะเป็นแหล่งพักผ่อนได้ ประกอบกับการ พัฒนาการขนส่งในสมัยนั้น ที่สามารถประดิษฐ์คิดค้น Stage Coach ได้จึงทำให้สปาที่เคยให้บริการในลักษณะ การรักษาโรคกลายเป็นแหล่งพักผ่อนหย่อนใจ (Relaxation) ปรากฏว่าในระยะแรกที่สปาจะเริ่มเปลี่ยนไปเป็น แหล่งพักผ่อนหย่อนใจนั้น คนที่มาใช้บริการมักจะเป็นคนที่มีฐานะความเป็นอยู่ดีเท่านั้น แต่เมื่อตลาดที่เป็น ลูกค้านี้ระดับสูงแคบลง รายได้จึงจำกัดเฉพาะสำหรับลูกค้าฐานะดีเหล่านี้นั้น ถ้าเป็นไปในทำนองนี้ตลอดไป ธุรกิจก็จะอยู่ไม่ได้ จึงได้มีการเปลี่ยนแปลงแหล่งอาบน้ำให้เป็นที่พักอาศัยแบบรีสอร์ทควบคู่กันไป แต่ต่อมาเมื่อ ธุรกิจที่พัก (Accommodation) เจริญเติบโตอย่างรวดเร็วจึงได้มีการสร้างที่พักตามชายทะเล (Seaside Resort) เป็นเหตุให้นักท่องเที่ยวนิยมไปพักแรมตามสถานที่พักประเภทนี้ ธุรกิจสปาจึงเริ่มเข้าสู่ภาวะถดถอยลง อย่างรวดเร็วและรุนแรง โดยเฉพาะความถดถอยดังกล่าวเกิดกับแหล่งอาบน้ำแร่ สปา ที่อยู่ภาคพื้นดิน (Inland Spa) มากกว่าตามชายหาด

จากความเป็นมาของการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพนั้น พบว่าการเดินทางจากบ้านไปยังสถานที่ใด สถานที่หนึ่งที่มีการวางแผนอย่างเป็นระบบเพื่อที่จะดำรงรักษาสุขภาพกาย สุขภาพจิตของบุคคลนั้น ๆ และเป็นส่วน หนึ่งของการพักผ่อน โดยสามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ Medical Tourism และ Wellness Tourism ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นความสำคัญของกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพเพื่อเป็นการส่งเสริมให้เห็นความสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพและเพื่อเป็นข้อมูลให้แก่ผู้ที่สนใจการท่องเที่ยว เชิงสุขภาพต่อไป ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมี ความสนใจที่จะทำการวิจัยเกี่ยวกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงรักษาสุขภาพด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน

ยายชา จังหวัดนครปฐม เพราะได้มองเห็นศักยภาพของชุมชนในด้านภูมิปัญญาและแหล่งธรรมชาติของการจัดการของชุมชนยายชา

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนยายชา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม
2. เพื่อวิเคราะห์การรักษาสุขภาพด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนยายชา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม
3. เพื่อนำเสนอการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงรักษาสุขภาพด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนยายชา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม

การทบทวนวรรณกรรม

การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ หมายถึง การท่องเที่ยวพักผ่อนไปท่ามกลางธรรมชาติ เรียนรู้วิถีการใช้พลังงานจากธรรมชาติมาบำบัดและเสริมสร้างสุขภาพให้แข็งแรง จิตใจสดชื่นแจ่มใสควบคู่ไปกับการท่องเที่ยวเห็นวัฒนธรรมท้องถิ่น และนำสิ่งที่ได้รับมาปรับปรุงคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น ส่วนใหญ่นิยมเดินทางไปพักผ่อนยังต่างจังหวัด ซึ่งปัจจุบันนิยมกันมากในรูปแบบของศูนย์สุขภาพ (วรรณ วทัญญู, 2556) มีการแบ่งเวลาจากการท่องเที่ยวเพื่อทำกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพและ/หรือการบำบัดรักษาฟื้นฟูสุขภาพ โดยทั่วไปการท่องเที่ยวสุขภาพจึงมีการจัดรายการท่องเที่ยวพักผ่อนท่ามกลางธรรมชาติ เพื่อเรียนรู้วิถี พลังงานจากธรรมชาติมาบำบัดรักษาและ สร้างเสริมสุขภาพกายและสุขภาพจิตให้สดชื่นผ่อนคลาย เป็นการเพิ่มพูนพลังกำลังใจให้ สมบูรณ์แข็งแรงปรับสภาพจิตใจและร่างกายให้สมดุล และสามารถ นำกลับไปปรับประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ (อารัญ บุญชัย และจินดา ต้นศราวิพุธ, 2546)

รูปแบบกิจกรรมการให้บริการส่งเสริมสุขภาพต่างๆที่มีหลากหลาย ในโปรแกรมท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพในปัจจุบันมีความน่าสนใจที่ผู้วิจัยเลือกใช้ในการศึกษาการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพมีอยู่ 2 ประเภท คือ 1. การท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพ (Health Promotion Tourism) เป็นลักษณะเดินทางเยี่ยมชมสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ ที่ตัวเองชอบ แล้วจึงจัดสรรเวลาส่วนหนึ่งเพื่อมาทำกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพอย่างถูกวิธีตามหลักวิชาการ และมีมาตรฐาน เช่น การนวด/อบ/ประคบสมุนไพร การบริการสวดมนต์บำบัด (Aroma Therapy) และวารีบำบัด (Water Therapy) การท่องเที่ยวในลักษณะนี้ช่วยส่งเสริมให้ร่างกายของนักท่องเที่ยวรู้สึกผ่อนคลาย ส่งผลให้มีสุขภาพจิตที่ดี เป็นการเพิ่มพูนพลังกำลังใจให้สมบูรณ์แข็งแรง ปรับความสมดุลให้กับร่างกาย 2. การท่องเที่ยวเชิงบำบัดรักษาสุขภาพ (Health Healing Tourism) เป็นการเดินทางท่องเที่ยว โดยแบ่งเวลาส่วนหนึ่งในช่วงเที่ยวไปรับบริการบำบัดรักษาสุขภาพการรักษายาบาล และการฟื้นฟูสุขภาพในโรงพยาบาลหรือสถาน พยาบาลที่มีคุณภาพมาตรฐาน เช่น การตรวจร่างกาย การรักษาโรคต่าง ๆ การทำฟัน และการรักษาสุขภาพฟัน การผ่าตัดเสริมความงาม การผ่าตัดแปลงเพศ ฯลฯ การท่องเที่ยวเชิงบำบัดรักษาสุขภาพจึงมุ่งประโยชน์ต่อการรักษาฟื้นฟู สุขภาพนักท่องเที่ยวเป็นสำคัญ หรืออาจจะเป็นการพักผ่อนหลังจากต้องเข้ารับการรักษาตัวในโรงพยาบาลนาน ๆ การที่ผู้ป่วย ได้ทำกายภาพบำบัดหรือพักผ่อนในสถานที่ที่ไม่ใช่โรงพยาบาลแต่เป็นแหล่งท่องเที่ยวท่ามกลางธรรมชาติที่มีอากาศที่ บริสุทธิ์ ย่อมส่งผลดีต่อสุขภาพและสภาพจิตใจของผู้ป่วยอย่างเต็มที่

ปัจจุบันมีสถานที่ให้บริการการท่องเที่ยวในลักษณะนี้เป็นจำนวนมาก และมีแนวโน้มที่กำลังจะเกิดขึ้นใหม่หลายแห่ง เนื่องจากมีความต้องการของผู้ใช้บริการมาก แต่ละแห่งได้มีการปรับกลยุทธ์ให้ทันสมัย พัฒนา และใช้เทคโนโลยีที่มี ประสิทธิภาพทั้งในเรื่องของความปลอดภัยหรือแม้กระทั่งเพื่อความสะดวกสบายของการใช้บริการ ผลพลอยได้ที่ดีตามมาคือการรักษาและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ เห็นได้จากบางกิจกรรมของ

การท่องเที่ยว เช่น กิจกรรมปลูกป่าปล่อยปลา หรือแม้กระทั่งกิจกรรมธรรมชาติบำบัด ซึ่งถือว่าเป็นการปลูกฝังพฤติกรรมการรักษาสิ่งแวดล้อมให้แก่นักท่องเที่ยวหรือสามารถเชื่อมโยงไปยัง Eco-tourism ได้อีกด้วย

ภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือภูมิปัญญาชาวบ้าน (Local wisdom หรือ popular wisdom) คือพื้นฐานของความรู้ของชาวบ้านหรือคือความรู้ของชาวบ้านที่เรียนรู้และมีประสบการณ์สืบทอดกันมาทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งเรียนรู้จากผู้ใหญ่หรือที่เป็นความรู้สะสมสืบทอดกันมา ลักษณะภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นมิได้มีนัยเป็นแต่เพียงนามธรรม หากแต่มีความหมายครอบคลุมไปถึงรูปธรรมของการดำรงชีวิต เช่น แบบแผนของการใช้ทรัพยากร ซึ่งแบบแผนดังกล่าวจะต้องกำกับด้วยกฎเกณฑ์คุณธรรม หรืออาจเรียกว่า สติ คือ การรู้จักยั้งคิดว่าการใช้ทรัพยากรในระดับใดจึงจะเป็นการสมควร พร้อมกันนั้นก็ใช้ปัญญาที่จะปรับปรุงเปลี่ยนแปลงแบบแผน หรือวิธีการใช้ทรัพยากรหรือ ธรรมชาติอย่างรอบคอบ เหมาะสมกับเงื่อนไขทางธรรมชาติและสังคม เพื่อความมั่นคงและยืนยาวในอนาคต จึงอาจแยกภูมิปัญญาท้องถิ่นออกเป็น 2 ระดับ หรือ 2 ประเภทกล่าวคือ ระดับหนึ่ง คือ สิ่งที่จับต้องได้ สัมผัสได้ไม่ยากนัก เช่น การเกษตรพื้นเมือง ส่วนอีกระดับหนึ่ง คือ ด้านที่ดูเหมือนกับเป็นนามธรรม นั่นคืออุดมการณ์หรือหลักยึดในการดำรงชีวิตนั่นเอง

การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น การที่ชนชาติและเผ่าพันธุ์ต่าง ๆ อยู่รอดมาได้ถึงทุกวันนี้ เพราะคุณค่าอันเป็นพื้นฐานแห่งการดำเนินชีวิต สามารถรักษา สมดุลระหว่างความสัมพันธ์ของมนุษย์กับสภาพแวดล้อมกับผู้คนในสังคมเดียวกัน และกับสังคมอื่น ๆ ความสมดุลดังกล่าว ยังคงอยู่ และถ่ายทอดสืบสานกันมา บางส่วนนั้นอาจหายไป แต่มีสิ่งใหม่ ๆ เกิดขึ้นแทน การถ่ายทอดสืบสานมีลักษณะ ทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งการถ่ายทอดภูมิปัญญานั้น ปฐม นิคมานนท์ ได้สรุปไว้ดังนี้ (ปฐม นิคมานนท์, 2538) 1. การสืบทอดความรู้ภายในชุมชนส่วนใหญ่เป็นเรื่องอาชีพของหมู่บ้านที่แทบทุกคนรู้ร่วมกัน อาจเป็นอาชีพรองจาก การทำไร่ทำนา เช่น เครื่องปั้นดินเผา จักสาน ทอผ้า ซึ่งสมาชิกของชุมชนได้คลุกคลี กันเคยมาตั้งแต่เด็กภายใต้ สภาพการดำรงชีวิตประจำวัน 2. การสืบทอดภายในครัวเรือน เป็นการสืบทอดความรู้ความชำนาญที่มีลักษณะเฉพาะกล่าวคือ เป็นความสามารถเฉพาะบุคคล หรือเฉพาะครอบครัว เช่น ความสามารถในการรักษาโรค งานช่างศิลป์ ช่างฝีมือ ความรู้ด้านพิธีกรรมต่าง ๆ ความรู้เหล่านี้จะถ่ายทอดภายในครอบครัวและเครือญาติ บางอย่างมีการหวงแหน และเป็นความลับในสายตระกูล 3. การฝึกจากผู้รู้ผู้ชำนาญเฉพาะอย่าง เป็นการถ่ายทอดที่ผู้สนใจไปขอรับการถ่ายทอดวิชาการ ผู้รู้อาจเป็นญาติหรือไม่ใช่ญาติ หรืออาจอยู่นอกชุมชนก็ได้ เช่น ช่างโบสถ์ ช่างลายไทย หมอตำแย เป็นต้น 4. การฝึกฝนและค้นคว้าด้วยตนเอง อาชีพและความชำนาญหลายอย่างเกิดขึ้นด้วยคิดค้นดัดแปลง และพัฒนาขึ้นมา ด้วยตนเอง แล้วถ่ายทอดไปสู่ลูกหลาน เช่น การแกะสลักหิน เป็นต้น 5. ความรู้ความชำนาญที่เกิดขึ้นจากความบังเอิญหรือสิ่งลึกลับ เป็นความรู้ที่เกิดขึ้นโดยตนเองไม่ได้สนใจหรือไม่ได้คาดคิดมาก่อน มีวิญญาณหรืออำนาจลึกลับเข้าสิงมาบอก ทำให้มีความสามารถในการรักษาโรคได้

ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) พื้นที่วิจัย คือ ชุมชนยายชาอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ประชากร คือ เจ้าหน้าที่ของรัฐ ผู้นำชุมชน ประธานวิสาหกิจชุมชน ชาวบ้านในชุมชนยายชาอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม จำนวน 15 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ เป็นคำถามแบบปลายเปิด (Open ended From) โดยการสำรวจข้อมูลพื้นฐานและปัจจัยต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงรักษาสุขภาพด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนยายชา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม จากทฤษฎี และแนวคิดในด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว เช่น แหล่งท่องเที่ยว และการรักษาสุขภาพด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อแนวทางในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงรักษาสุขภาพด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น ค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือวิจัยเท่ากับ 1.0

แนวทางการสนทนากลุ่ม ในประเด็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงรักษาสุขภาพด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนขยายจากการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงรักษาสุขภาพด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนขยายฯ อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม รวบรวมข้อมูลโดย

1. ขอนหนังสือจากหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิตสาขาวิชาการพัฒนาสังคม วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อแจ้งให้ทราบเรื่องการขอสัมภาษณ์บุคลากรในหน่วยงานภาครัฐ และผู้นำชุมชน/ประชาชนที่มีบทบาทหรือมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงรักษาสุขภาพด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนขยายฯ และกำหนดวัน เวลา สถานที่ในการสัมภาษณ์

2. ทำการสัมภาษณ์ตามวันและเวลาที่กำหนด โดยการสนทนากับผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 15 รูป/คน พร้อมทั้งขออนุญาตบันทึกข้อมูลโดยการถ่ายภาพ จดบันทึกและบันทึกเสียงประกอบการสัมภาษณ์

3. นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ มาถอดเสียงและจดบันทึกเป็นข้อความ จากนั้นจึงจัดหมวดหมู่ข้อมูลแล้วทำความเข้าใจในประเด็นต่าง ๆ แล้วนำมาวิเคราะห์กับเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ทราบถึงการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงรักษาสุขภาพด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนขยายฯ

4. เมื่อวิเคราะห์ข้อมูลเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยจะนำผลการวิเคราะห์ไปสนทนาในพื้นที่เพื่อพัฒนากิจกรรมการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงรักษาสุขภาพด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนขยายฯ ระหว่างเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2563 ถึงเดือนมีนาคม พ.ศ. 2564 นำข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้การวิจัยเอกสาร วิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลแล้วนำมาเขียนบรรยายเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

1. แหล่งท่องเที่ยวในชุมชนขยายฯ อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม

1) แหล่งท่องเที่ยวในชุมชนขยายฯ ได้แก่ หุ่จรรยาและปฐมออร์แกนิกฟาร์มเป็นแหล่งท่องเที่ยวพักผ่อน และศูนย์การเรียนรู้เกษตรอินทรีย์ และวิถีชีวิตชุมชน ตลาดริมเขื่อนแม่น้ำท่าจีน เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่อนุรักษ์วัฒนธรรมไทยมีสินค้าของคนในชุมชนจำหน่ายในราคาถูกเยา ถือเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวจะได้เรียนรู้วิถีชีวิตและสนุกสนานกับการทำกิจกรรม วัดเดชาสุธรรม และวัดสระเพชฌ เป็นแหล่งโบราณสถาน ที่มีพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์อันเป็นที่เคารพสักการะของคนในชุมชน ถือเป็นศูนย์รวมจิตใจของชุมชน

2) แหล่งท่องเที่ยวในชุมชนขยายฯมีลักษณะที่น่าสนใจแตกต่างกันไป คือ เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่มีบรรยากาศที่เป็นธรรมชาติ เงียบสงบ อากาศอันบริสุทธิ์ มีแหล่งเรียนรู้วิถีเกษตรอินทรีย์แบบพึ่งพาตัวเอง มีกิจกรรมด้านการเกษตรให้ได้ทดลองปฏิบัติและจะได้เห็นการทำเกษตรแบบบวรที่เชื่อมโยงวิถีชีวิตวัฒนธรรม ภูมิปัญญาของคนในชุมชน มีสวนเกษตรอินทรีย์ของชาวบ้านในชุมชนให้ได้เที่ยวชมและมีผลไม้ตามฤดูกาลที่ปลอดสารพิษให้บริการแก่นักท่องเที่ยว มีวิถีชีวิตของคนในชุมชนที่มีเอกลักษณ์มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดตลอดจนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน มีสินค้าของชุมชน ได้แก่ พืชผักสมุนไพร ผลไม้ ดอกไม้ ศิลปหัตถกรรม การแปรรูปจากสินค้าเกษตร ให้นักท่องเที่ยวได้จับจ่ายใช้สอย

3) แหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจและน่าศึกษา ได้แก่ หุ่จรรยาเป็นศูนย์การเรียนรู้วิถีเกษตรอินทรีย์แบบครบวงจร ซึ่งภายในศูนย์จะมีการกิจกรรมแบ่งออกเป็นโซนต่าง ๆ ได้แก่โซนการทำเกษตร โซนฟาร์มโซนกิจกรรมนันทนาการ ซึ่งแต่ละโซนจะได้เรียนรู้ผ่านการลงมือทำ รวมทั้งการให้บริการด้านอาหารและเครื่องดื่มสุขภาพจากผลิตผลของศูนย์ปฐมออร์แกนิกฟาร์มเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่สามารถเรียนรู้ถึงวิถีการใช้ชีวิตแบบพอเพียงครอบคลุมต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำมีสวนสมุนไพรออร์แกนิก การทำลูกประคบสมุนไพร การย้อมผ้าสีสมุนไพร และชาสมุนไพร

2. การรักษาสุขภาพด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนยายชา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม

1) ชุมชนมีแนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยการส่งเสริมให้ชุมชนมีการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรและเชิงรักษาสุขภาพ โดยเน้นการใช้พลังงานจากธรรมชาติเพื่อบำบัดรักษา และสร้างเสริมสุขภาพกายและสุขภาพจิต การส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวตามเส้นทางจักรยาน ในลักษณะเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ การส่งเสริมสุขภาพด้วยแพทย์แผนไทยและสมุนไพร ได้แก่ การนวดแผนโบราณการอบสมุนไพร การประคบสมุนไพร สวดมนต์บั้งและวาริบบั้ง การส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน เพื่อสร้างโอกาสในอาชีพและการจ้างงานและส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน เชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยวในแต่ละท้องถิ่น

2) ชุมชนได้มีนโยบายการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการท่องเที่ยว โดยการส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชนในลักษณะการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของชุมชน และเชิงรักษาสุขภาพด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างและกระจายรายได้สู่ชุมชน การสร้างเครือข่ายทางการท่องเที่ยวเพื่อหาแนวทางในการพัฒนาศักยภาพการจัดการด้านการท่องเที่ยวของชุมชน ได้แก่ การเปิดเป็นเส้นทางแหล่งท่องเที่ยวเรียนรู้ด้านการเกษตร การส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยใช้จักรยานเพื่อสุขภาพ การจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่อย่างต่อเนื่องเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาในชุมชน การสร้างคุณค่าและเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้าและบริการการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่องเช่น ลูกประคบสมุนไพร เครื่องบำรุงผิวสมุนไพร น้ำพริกสมุนไพร อาหารสมุนไพร

3) การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงรักษาสุขภาพด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่นจะใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีจุดเด่น โดยพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวในชุมชนที่มีลักษณะเด่นที่เป็นเอกลักษณ์ของธรรมชาติ ศิลปวัฒนธรรมและสังคม เทศกาลงานประเพณีมีลักษณะวิถีชีวิตสอดคล้องกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีกิจกรรมมากมายท่ามกลางบรรยากาศที่เงียบสงบ ร่มรื่น และอากาศบริสุทธิ์ พัฒนาชุมชนเป็นแหล่งผลิตวัตถุดิบที่ปลอดภัยจากสารพิษ ห่วงใยต่อสุขภาพ และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมดังนั้นควรนำมาประยุกต์กับภูมิปัญญาด้านอาหารเพื่อการสร้างเสริมสุขภาพและการป้องกันโรค พัฒนาความสะดวกในการสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำชุมชนได้เดินชมธรรมชาติ เพื่อการพักผ่อนทั้งร่างกายและจิตใจ หรือจะผ่อนคลายความเมื่อยล้าด้วยส่งเสริมการนวดแผนไทย การสปาจากผู้ที่มีความสามารถหลายรูปแบบในบรรยากาศธรรมชาติ และแสนสงบ คลายความตึงเครียดทั้งจิตใจและร่างกาย

3. การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงรักษาสุขภาพด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนยายชา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม

การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงรักษาสุขภาพด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนยายชา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม แยกเป็นแต่ละด้าน ดังนี้

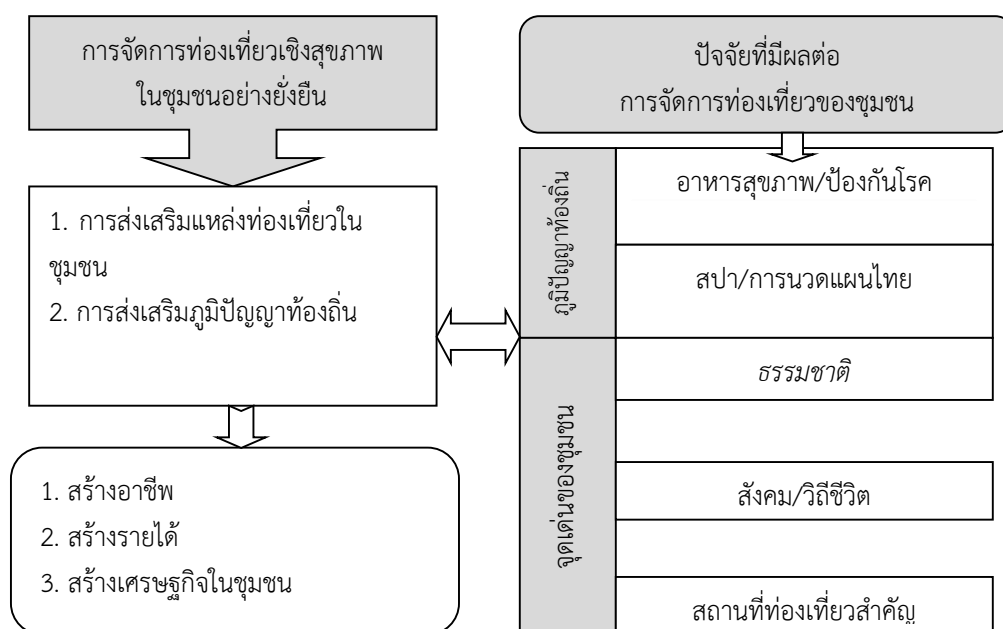
ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว ได้แก่ การส่งเสริมให้ชุมชนมีการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรและเชิงรักษาสุขภาพ โดยเน้นการใช้พลังงานจากธรรมชาติเพื่อบำบัดรักษา และสร้างเสริมสุขภาพกายและสุขภาพจิต การส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวตามเส้นทางจักรยาน ในลักษณะเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ การส่งเสริมสุขภาพด้วยแพทย์แผนไทยและสมุนไพร ได้แก่ การนวดแผนโบราณการอบสมุนไพร การประคบสมุนไพร สวดมนต์บั้งและวาริบบั้ง การส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน เพื่อสร้างโอกาสในอาชีพและการจ้างงานและส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน เชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยวในแต่ละท้องถิ่น

ด้านการรักษาสุขภาพโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้แก่ การนำเอาพืชหรือสมุนไพรไทย มาทำอาหาร เครื่องดื่ม รวมถึงนำเอามาใช้ทั้งในรูปแบบยา การนวดแผนไทย เพื่อดูแลสุขภาพและรักษาโรค โดยการกดจุด จับเส้น ยืด และดัดเพื่อช่วยกระตุ้นอวัยวะภายในร่างกายบรรเทาการเจ็บป่วย รวมถึงรักษาอาการปวดเมื่อย

การนวดเพื่อสุขภาพเป็นการนวดเพื่อให้มีผลดีต่อสุขภาพ กระตุ้นระบบประสาท ระบบไหลเวียนโลหิต ทางเดินหายใจ ลดอาการปวด และผ่อนคลายความตึงเครียดทางจิตใจ นำพืชสมุนไพรท้องถิ่นมาแปรรูปผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ตามภูมิปัญญาท้องถิ่น และนำมาใช้ในการรักษาสุขภาพและป้องกันโรคเบื้องต้น นำภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัสดุในท้องถิ่นมาสร้างเป็นอุปกรณ์ออกกำลังกายเพื่อใช้ในดูแลและส่งเสริมสุขภาพ

สรุปองค์ความรู้

การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้เป็นจุดเด่นซึ่งมีอยู่หลายด้านมาใช้ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงรักษาสุขภาพเพื่อเสริมสร้างอาชีพ รายได้ และเศรษฐกิจในชุมชน ทรัพยากรการท่องเที่ยวในชุมชนที่มีลักษณะเด่นที่เป็นเอกลักษณ์ของธรรมชาติศิลปวัฒนธรรมเทศกาลงานประเพณี และสังคมมีลักษณะวิถีชีวิตสอดคล้องกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง นำจุดเด่นของชุมชนในการเป็นแหล่งผลิตวัตถุดิบที่ปลอดภัยจากสารพิษ ห่วงใยต่อสุขภาพ และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มาประยุกต์กับภูมิปัญญาด้านอาหารเพื่อการสร้างเสริมสุขภาพและการป้องกันโรค ส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ของชุมชน เช่น วัด ศาลเจ้า เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ได้มาสักการะกราบไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ ท่ามกลางธรรมชาติ เพื่อการพักผ่อนทั้งร่างกายและจิตใจ ส่งเสริมการนวดแผนไทยและสปาหลากหลายรูปแบบในบรรยากาศที่เป็นธรรมชาติและความสะดวก เพื่อผ่อนคลายความเครียดทั้งจิตใจและร่างกาย

ภาพที่ 1 องค์ความรู้การวิจัย

อภิปรายผลการวิจัย

งานวิจัยนี้พบว่า ชุมชนมีแนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยมีการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรควบคู่ไปกับการท่องเที่ยวเชิงรักษาสุขภาพ ใช้พลังงานจากธรรมชาติมาบำบัดรักษาและสร้างเสริมสุขภาพกายและสุขภาพจิตให้สดชื่นผ่อนคลาย ที่นี้นอกจากนักท่องเที่ยวจะได้สัมผัสกับธรรมชาติและวิถีชีวิตการทำเกษตรกรรมยังสามารถเพิ่มพูนผลกำลังให้สมบูรณ์แข็งแรง ปรับสภาพจิตใจและร่างกายให้สมดุลมีการเปิดเส้นทางปั่นจักรยาน เป็นการเที่ยวแบบวิถีอินทรีย์ เที่ยวเพื่อสุขภาพ และเที่ยวเชิงอนุรักษ์ปั่นจักรยานตามวิถีอินทรีย์ยั่งยืน

สอดคล้องกับการศึกษาของ ประพนธ์ เล็กสุมา และคณะ (2562) ได้ทำการวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนา กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในภูมิภาคตะวันตก ผลการวิจัยพบว่า พื้นที่ที่มีศักยภาพทางการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในภูมิภาคตะวันตก ชุมชนคลองมหาสวัสดิ์ จังหวัดนครปฐม มีแนวทางการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยว ทางน้ำ เป็นการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวที่แปลกใหม่ และ เชื่อมโยงไปยังตลาดน้ำในพื้นที่ใกล้เคียง เช่น ตลาด น้ำวัดพญา หรือแหล่งท่องเที่ยวเชื่อมโยงใกล้เคียง เช่น วุดแลนด์เมืองไม้ และการเพิ่มกิจกรรมเชิง สร้างสรรค์ เชิงสุขภาพ เป็นการประยุกต์ใช้กิจกรรมนวดแผนไทย เพื่อผ่อนคลายกล้ามเนื้อคลายความเครียด ร่วมกับการท่องเที่ยว และจัดแพ็คเกจท่องเที่ยวเชื่อมโยงแหล่ง ท่องเที่ยวสำคัญในพื้นที่ การพัฒนาการกิจกรรมโดย การมีส่วนร่วม ร่วมของนักท่องเที่ยว เป็นการเพิ่มเติมรูปแบบเดิมจากการรับประทานอาหารเชิงสุขภาพ เป็นการให้ นักท่องเที่ยว ได้มีส่วนร่วมในการประกอบอาหารเชิงสุขภาพ ตั้งแต่การเก็บวัตถุดิบจากสวน การปรุงอาหาร และการ รับประทานอาหาร เช่น เมี่ยงใบบัว ชาเกสรจากบัว น้ำพริกข้าวเป็นต้น

การใช้ภูมิปัญญาเกี่ยวกับการรักษาสุขภาพของชุมชน โดยการนำเอาพืชหรือสมุนไพรไทย มาทำ เครื่องดื่ม เช่น น้ำขิง มีสรรพคุณแก้อาการท้องอืด ท้องเฟ้อ น้ำตะไคร้หอม น้ำใบบัวบก น้ำมะตูม การนวดแผน ไทยก็เป็นอีกภูมิปัญญาหนึ่ง ที่มีการการสร้างเสริมและเป็นสืบทอดกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันการทำลูก ประคบสมุนไพร การทำชา อาหาร เครื่องดื่มสมุนไพร ประดิษฐ์อุปกรณ์ หรือเครื่องมือทางการแพทย์จาก ความรู้ที่ได้ถ่ายทอดและสืบทอดกันมา การทำน้ำมันหอมระเหย ยาลูกกลอน ยาหม้อ ยาต้ม ยาพอก น้ำมันยาการ ทำลูกประคบจากสมุนไพรเพื่อใช้บรรเทาอาการปวดเมื่อย การทำสครับขัดผิวจากผงข้าวชนิดต่าง ๆ เพื่อดูแล บำรุงผิวพรรณ การทำน้ำสัสมายชูกล้วยออกแกนิก เป็นพืชสมุนไพรไทยที่มีสรรพคุณในการบำรุงรักษาร่างกาย ได้อย่างดี สอดคล้องกับการศึกษาของ สุพัฒน์ ศรีสวัสดิ์ และคณะ (2559) ได้ทำการวิจัยเรื่อง พืชสมุนไพร ประจำถิ่นและภูมิปัญญาการประยุกต์ใช้สำหรับการแพทย์พื้นบ้านในจังหวัดชายแดนภาคใต้ พบว่า ภูมิปัญญา แพทย์พื้นบ้านเรื่องการใช้พืชสมุนไพรของประชาชนในท้องถิ่นในการศึกษานี้มีความรู้มากที่สุด เกี่ยวข้องกับการ บำบัดรักษาอาการป่วยพื้นฐานที่ประสบอยู่เป็นประจำ คือ กลุ่มอาการหรือโรคทางเดินอาหาร กลุ่มอาการหรือ โรคทางเดินหายใจ เช่น ท้องผูก ท้องเสีย แผลในกระเพาะ ไส้ เจ็บคอ ขับเสมหะ เป็นต้น ซึ่งจะเห็นได้ว่าอาการ และโรคต่าง ๆ นั้น เป็นอาการที่ไม่รุนแรงนัก โดยจะเลือกใช้พืชสมุนไพรในครัวเรือนหรือมีอยู่รอบรั้วบ้านที่ พักอาศัยเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งสอดคล้อง กับวิถีชีวิตประชาชนตามท้องถิ่นชนบทที่ส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรม และวัฒนธรรมการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงรักษาสุขภาพด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนยายชา อำเภอสามปราชญ์ จังหวัดนครปฐม แยกเป็นด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวโดย 1. การส่งเสริมให้ชุมชนมีการจัดการท่องเที่ยวเชิง เกษตรและเชิงรักษาสุขภาพ โดยเน้นการใช้พลังงานจากธรรมชาติเพื่อบำบัดรักษา และสร้างเสริมสุขภาพกาย และสุขภาพจิต 2. การส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวตามเส้นทางจักรยาน ในลักษณะเส้นทางการท่องเที่ยวเชิง สุขภาพ 3. การส่งเสริมสุขภาพด้วยแพทย์แผนไทยและสมุนไพร ได้แก่ การนวดแผนโบราณการอบสมุนไพร การประคบสมุนไพร สูดควันบำบัดและวารีบำบัด 4. การส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นของ ชุมชน เพื่อสร้างโอกาสในอาชีพและการจ้างงานและส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน เชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยว ในแต่ละท้องถิ่น และด้านการรักษาสุขภาพโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น 1.การนำเอาพืชหรือสมุนไพรไทย มาทำอาหาร เครื่องดื่ม รวมถึงนำเอามาใช้ทั้งในรูปแบบยา 2.การนวดแผนไทย เพื่อดูแลสุขภาพและรักษาโรค โดยการกดจุด จับเส้น ยืด และดัดเพื่อช่วยกระตุ้นอวัยวะภายในร่างกายบรรเทาอาการเจ็บป่วย รวมถึงรักษา อาการปวดเมื่อย 3.การนวดเพื่อสุขภาพเป็นการนวดเพื่อให้มีผลดีต่อสุขภาพ กระตุ้นระบบประสาท ระบบ ไหลเวียนโลหิต ทางเดินหายใจ ลดอาการปวด และผ่อนคลายความตึงเครียดทางจิตใจ 4.นำพืชสมุนไพรท้องถิ่น มาแปรรูปผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ตามภูมิปัญญาท้องถิ่น และนำมาใช้ในการรักษาสุขภาพและป้องกันโรคเบื้องต้น

5. นำภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัสดุในท้องถิ่นมาสร้างเป็นอุปกรณ์ออกกำลังกายเพื่อใช้ในดูแลและส่งเสริมสุขภาพ สอดคล้องกับการศึกษาของ มโน เลาหวนิช และคณะ (2557) นำเสนอ “ยุทธศาสตร์การพัฒนาธุรกิจ สุขภาพ องค์กรรวมของไทยเพื่อเป็นศูนย์กลางรองรับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในกลุ่มประชาคมอาเซียน” ซึ่งเป็นการ บูรณาการผลจากโครงการวิจัยเชิงปริมาณ เรื่อง “ความพึงพอใจและความภักดีต่อตราของ นักท่องเที่ยว ต่างชาติที่มีต่อธุรกิจสุขภาพองค์กรรวมของไทยเพื่อการพัฒนากลยุทธ์สู่การเป็นศูนย์กลาง การท่องเที่ยวเชิง สุขภาพในกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน” และโครงการวิจัยเชิงคุณภาพ เรื่อง “ ปัจจัยสู่ความสำเร็จของผู้ ให้บริการด้านสุขภาพของไทยเพื่อการพัฒนาศูนย์สุขภาพองค์กรรวมต้นแบบสู่ ตลาดอาเซียน” การท่องเที่ยวเพื่อ ส่งเสริมสุขภาพะ ถือเป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ สุขภาพะ คือการมีสุขภาพดี มีความรู้สึกเป็นสุข ความสมดุล ความเป็นองค์กรรวมของ 4 มิติ คือ กาย จิต สังคม ปัญญา หรือจิตวิญญาณที่บูรณาการอยู่ในการ พัฒนามนุษย์และสังคม เพื่อสร้าง “ความอยู่เย็น เป็นสุข” ผลจากการวิจัยเชิงบูรณาการพบว่า การพัฒนาธุรกิจ สุขภาพองค์กรรวมของไทย ควรมีการพัฒนาอยู่ภายใต้แนวคิด “ไทยสปปายะทั้ง 7” ซึ่งมีที่มาจากคัมภีร์วิสุทธิ มรรค ประกอบด้วย 1. อาวาส คือ ที่อยู่อาศัยที่สบาย ให้ความผ่อนคลาย 2. โจร คือ อาหารเป็นที่ สบาย (คุณภาพ รสชาติที่ดีต่อร่างกาย) 3. ที่อยู่อาศัย เป็นที่สบาย (มั่นคง ปลอดภัย สะดวก) 4. ผัสสะ คือ การพูดคุย ของคนรอบข้างที่ให้ความสบาย 5. อิริยาบถ (นั่ง นอน ยืน เดิน) ที่ให้ความสบาย 6. ปัจจัย 4 เป็นที่สบาย (มีแหล่งอาหาร/น้ำที่สะดวกสบาย ไม่ไกลจนเกินไป) และ 7. การเสนา เป็นที่สบาย (กระบวนการปฏิสัมพันธ์ ระหว่างบุคคล)

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอเชิงนโยบาย

- 1) ควรจัดการท่องเที่ยวสุขภาพชุมชน โดยการเชื่อมโยงเครือข่ายของธุรกิจชุมชน เน้นการทำงาน ร่วมกันของทุกภาคส่วน และการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการ
- 2) พัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง ควบคู่กับการพัฒนาศักยภาพของชุมชนในด้านต่าง ๆ โดยใช้ปัจจัยที่ เป็นจุดแข็งและใช้โอกาสที่มีอยู่ของชุมชนมาวางแผนกลยุทธ์ และบริหารจัดการให้เป็นระบบ และมี ประสิทธิภาพ
- 3) ควรมีการสนับสนุนให้มีการจัดตั้งกลุ่มหรือเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในชุมชนอย่าง เป็นรูปธรรม

2. ข้อเสนอแนะในการใช้ประโยชน์

- 1) สร้างการรับรู้การมีส่วนร่วม การบริหารจัดการในชุมชนและรับผลประโยชน์ เพื่อให้คนใน ชุมชนได้เข้าใจ
- 2) ควรมีการประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ ผ่านสื่อออนไลน์และสื่ออื่น ๆ ที่สามารถ นำพาข้อมูลข่าวสารการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในชุมชนไปยังคนหมู่มากได้ เพื่อชักจูงให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยว

3. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

- 1) ควรศึกษาวิจัยเรื่องแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของตำบลยายชา อำเภอสาม พรวาน จังหวัดนครปฐม
- 2) ควรศึกษาวิจัยเรื่องการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของตำบลยายชา อำเภอสามพรวาน จังหวัดนครปฐม
- 3) ควรศึกษาวิจัยเปรียบเทียบความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของ ตำบลยายชา อำเภอสามพรวาน จังหวัดนครปฐม

4) ควรศึกษาวิจัยพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของตำบลยายชา อำเภอสามปราชญ์ จังหวัดนครปฐม

5) ควรศึกษาวิจัยปัญหา อุปสรรค และแนวทางแก้ไขการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของตำบลยายชา อำเภอสามปราชญ์ จังหวัดนครปฐม

งานวิจัยนี้ได้ข้อค้นพบ การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงรักษาสุขภาพด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน ที่สำคัญ คือ ประชาชนเห็นความสำคัญในการท่องเที่ยว เกิดความตระหนักในการรักษาสุขภาพและให้ความสำคัญกับภูมิปัญญาท้องถิ่นมากขึ้น สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับ หน่วยงานภาครัฐ องค์กร หรือชุมชน โดยควรให้ความสำคัญกับ การท่องเที่ยวเชิงรักษาสุขภาพ สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ พฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของชุมชน

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2554). *แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. 2555-2559*. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.
- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. *สถิตินักท่องเที่ยวในประเทศ (รายจังหวัด)*. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อวันที่ 12 มิถุนายน 2563 จาก <http://www.marketingdatabase.tat.or.th>.
- ปฐม นิคมานนท์. (2538). *การค้นคว้าความรู้และระบบการถ่ายทอดความรู้ในชุมชนบทไทย*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มติชน.
- ประพนธ์ เล็กสุมา และคณะ. (2562). แนวทางการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในภูมิภาคตะวันตก. *วารสารวิจัยและพัฒนา*. มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย, 14(49), 20-30.
- มน เมตตานันโท เลหาวิช. (2555). ยุทธศาสตร์การพัฒนาธุรกิจสุขภาพองค์รวมของไทยเพื่อเป็นศูนย์กลางรองรับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน. *โครงการวิจัยอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการ (193 โครงการ)*. รายงานการวิจัย. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- วรรณ วังษ์วานิช. (2546). *ภูมิศาสตร์การท่องเที่ยว*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุพัฒน์ ศรีสวัสดิ์ และคณะ. (2556). พิษสมุนไพรประจำถิ่นและภูมิปัญญาการประยุกต์ใช้สำหรับการแพทย์พื้นบ้านในจังหวัดชายแดนภาคใต้. *วารสารมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์*. มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์. Vol 5. No 4.
- อารัญ บุญชัย และ จินดา ตันศราวิพุธ. (2546). *ท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (Health Tourism) จุดขายของการท่องเที่ยว*. *วารสารเศรษฐกิจและสังคม*. 40(4), 22-23.
- Smith. M. and Puczko. L. Health. (2009). *Tourism and Hospitality: Spas. Wellness and Medical Travel*. Burlington. MA: Elsevier.

